

1965 års skattepaket: Ändringarna i den direkta beskattningen

Av lagbyråchefen E. Reuterswärd

I årets statsverksproposition skisserades huvuddragen av en reform på beskattningens område, som syftade till en allmän sänkning av den direkta och en höjning av den indirekta beskattningen. Förslag om erforderliga författningsändringar har sedermera lagts fram i fyra propositioner, nämligen nr 14 rörande huvuddelen av reformen, nr 84 rörande frivillig särbeskattning för makar, som båda åtnjuter arbetsinkomst, nr 87 rörande vissa tekniska ändringar i den allmänna varuskatten och nr 111 rörande reformens återverkningar på tullsidan.

Genom sitt betänkande nr 16 har bevillningsutskottet tagit ställning till förslagen i prop. nr 14, och riksdagen har därefter antagit utskottets förslag (SFS 1965:71—82).

I det följande skall redogöras för detta riksdagens beslut i vad det avser den direkta beskattningen, nämligen

- a) grunderna för beräkning av folkpensionsavgiften,
- b) skalorna för den statliga inkomstskatten,
- c) kommunalskatteavdragets konstruktion,
- d) förvärvsavdragen,
- e) avdrag för underhåll av icke hemmavarande barn,
- f) sjömansskatten, och
- g) förmögenhetsskatten.

Folkpensionsavgiften

Den nuvarande ordningen varigenom folkpensionsavgiften tas ut med 4 % av den taxerade inkomsten leder till att avgiften blir förhållandevis stor vid mindre inkomster. Makar med en beskattningsbar inkomst av 500 kr får tex en folkpensionsavgift på 200 kr, motsvarande 40 % av den beskattningsbara inkomsten, medan den statliga inkomstskatten utgår efter blott 10 %. Genom att avgiften beräknas på den taxerade inkomsten har man vidare bara i begränsad omfattning kunnat vid avgiftspåföringen beakta väsentlig nedsättning av skatteförmåga. Ur dessa synpunkter skulle en bättre anpassning till den verkliga skatteförmågan nås, om avgiften debiterades på den beskattningsbara i stället för den taxerade inkomsten.

De nya reglerna för beräkning av folkpensionsavgift har av denna orsak utformats så att den beskattningsbara inkomsten skall ligga till grund för avgiftens beräkning. Avgiften skall fortfarande beräknas efter 4 % men på den beskattningsbara inkomsten. Avgiftens maximibelopp, 600 kr, har dock fördubblats till 1.200 kr.

Effekten av omläggningen kan sägas innebära lättnader för årsinkomster upp till ca 22.000 kr och skärpningar för högre inkomster.

Även sjukförsäkringsavgiften är f n i viss mån beroende av den taxerade inkomsten. Bl. a. den del av avgiften, som avser sjukvårdersättning, tas nämligen ut först när den taxerade inkomsten (makarnas sammanlagda taxerade inkomster) uppgår till minst 2.400 kr. I prop. 1965: 45 har föreslagits, att avgörande för avgiftspåföringen i detta fall i stället skall vara att beskattningsbar inkomst beräknats för den försäkrade eller hans make. Propositionen har ännu (5/5 1965) inte varit föremål för riksdagens beslut.

Skatteskalorna

Riksdagens skattepaket innehåller nya skalor för den statliga inkomstskatten. Med de nya skalorna har åsyftats en jämnare progressionskurva inom inkomstskikten närmast över det proportionella skiktet (den s k skattepuckeln). Detta proportionella skikt lämnas därför oförändrat. Likaså är skalorna oförändrade för de högsta progressionsskikten. De nya skalorna och de förändringar de innebär i förhållande till nuvarande skalor framgår av *tabell 1*.

Tabell 1

De nya skalorna för statlig inkomstskatt

Beskattningsbar inkomst, kr	Nuvarande skala	Giftny skala	Skatt inom skiktet, %			
			Ändring	Nuvarande skala	Ensamstående Ny skala	Ändring
— 6.000	10	10	—	10	10	—
6.000— 8.000	10	10	—	20	15	— 5
8.000— 9.000	10	10	—	20	22	+ 2
9.000— 10.000	10	10	—	25	22	— 3
10.000— 12.000	10	10	—	25	27	+ 2
12.000— 15.000	20	15	— 5	30	27	— 3
15.000— 16.000	20	15	— 5	30	31	+ 1
16.000— 20.000	30	22	— 8	36	31	— 5
20.000— 24.000	38	27	— 11	41	36	— 5
24.000— 25.000	38	34	— 4	41	36	— 5
25.000— 30.000	38	34	— 4	41	40	— 1
30.000— 40.000	43	42	— 1	45	44	— 1
40.000— 60.000	48	48	—	49	49	—
60.000— 100.000	54	54	—	54	54	—
100.000— 150.000	59	59	—	59	59	—
150.000—	65	65	—	65	65	—

De nya skalorna leder till lägre statlig inkomstskatt för alla med beskattningsbar inkomst över 12.000 kr för gifta och 6.000 kr för ogifta. Det bör emellertid framhållas, att den skattelättnad som där-

med erhålles delvis uppväges av den höjning av folkpensionsavgiften, som uppkommer, när den beskattningsbara inkomsten överstiger 15.000 kr.

I våra skatteskalor för gifta är, som bekant, den skattedelningsprincipen i viss mån inbyggd. Todelning sker först intill ca 24.500 kr sammanlagd årsinkomst för makar. Med de nya skalorna kommer todelningsgränsen att ligga vid ca 34.000 kr årsinkomst.

Kommunalskatteavdraget

Den nya metoden för beräkning av avdrag för kommunalskatt vid taxeringen till statlig inkomstskatt kommer för flertalet skattskyldiga att resultera i ett större avdragsbelopp än vad som följer av hittills gällande regler. Detta nås genom att som alternativ till avdrag för den under nästföregående år påförda kommunalskatten införs en schablonmetod för beräkning av avdraget.

Schablonen innebär, att avdrag för kommunalskatt vid taxering till statlig inkomstskatt medges med en fjärdedel av den sammanräknade nettoinkomsten. Viss begränsning av schablonbeloppet gäller dock. För makar gemensamt och för ogift med hemmavarande barn under 18 år får schablonavdraget inte överstiga 4.500 kr. För ensamstående är schablonavdraget maximerat till 2.250 kr. Om den vid följande års taxering påförda kommunalskatten överstiger det enligt schablonen beräknade avdraget, skall avdrag medges enligt huvudregeln, dvs med det faktiskt påförda beloppet.

Schablonreglerna skall tillämpas även i det fall att den skattskyldige enligt huvudregeln inte skulle ha varit berättigad till avdrag, därför att kommunalskatt inte påförts honom nästföregående år. Avdragsberättigad blir sålunda till exempel den som

under andra året före taxeringsåret erlagt sjömansskatt men därefter tagit arbete i land eller då fullgjort värnpliktstjänstgöring. Schablonavdrag skall även medges dem som går ut i förvärvslivet eller flyttar in till Sverige.

Som nyss antytts kommer schablonavdrag att ställa sig gynnsamt för de flesta skattskyldiga. Det är dock inte möjligt att ange ett exakt övre inkomstläge, där schablonens gynnsamma verkningar upphör. Storleken av avdrag enligt huvudregeln bestäms nämligen av flera faktorer, som gör beräkningarna osäkra. Först beror ju avdraget av den skattskyldiges inkomstförhållanden två år före taxeringsåret. Det är inte bara inkomstens storlek som är avgörande utan även sådana faktorer som den kommunala utdebiteringens storlek och förekomsten av garantibelopp för fastighet. Med utgångspunkt från en kommunal utdebitering av 17 kr kan dock anges, att schablonen ställer sig fördelaktig för dem som under andra året före taxeringsåret haft en inkomst av högst 32.000 kr för makar och 16.000 kr för ensamstående. Vid dessa beräkningar har helt bortsetts från garantibeskattningsens verkningar. För skattskyldiga med högre inkomster än de nyss angivna får ändringarna i grunderna för kommunalskatteavdraget inga verkningar; de får liksom hittills göra avdrag med det faktiskt påförda kommunalskattebeloppet. Med stigande utdebitering sjunker den angivna gränsen något.

Undantag från schablonen

Vissa kategorier skattskyldiga är undantagna från schablonens tillämplighet.

Schablonavdrag skall sålunda inte med-

ges *juridisk person*. Oskift dödsbo är dock berättigad till schablonavdrag vid taxering för det beskattningsår, då dödsfallet inträffade (men inte vid senare taxeringar).

Vidare undantas från schablonreglerna de som det år, då avdraget görs, taxeras för *gemensamt kommunalt ändamål*. Det gäller här framför allt våra utomlands stationerade diplomater. Denna kategori erlägger ju ingen kommunalskatt för sina löneinkomster, medan kommunalskatten för övriga inkomster i princip beräknas efter en så låg kommunal utdebitering som 5 kr. — För gemensamt kommunalt ändamål beskattas, förutom diplomaterna, även utomlands bosatta fysiska personer. Ej heller dessa får utnyttja schablonavdraget. I fråga om denna sistnämnda grupp bör dock framhållas följande.

Utomlands bosatt person, som tillfälligt vistas i Sverige och tar anställning här, skall enligt kommunalskattelagens ordalag egentligen beskattas för sin lön i Sverige i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål. Sedan länge har emellertid praxis gått en annan väg. Det övervägande flertalet av dessa utlänningar torde nämligen, när de tar tillfälligt arbete här, få sin preliminärskattsedel från den lokala skattemyndigheten för den kommun där de först tar arbete; de blir då också regelmässigt taxerade i denna kommun. När så sker blir reglerna om schablonavdrag tillämpliga, trots att taxeringen enligt författningarnas ordalag rätteligen borde ha skett i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål. Av den nya författningstexten framgår nämligen, att undantaget från schablonbestämmelserna blott gäller dem som faktiskt taxerats till statlig inkomstskatt i det för riket gemensamma taxeringsdistriktet.

Schablonavdragets beräkning för makar

Schablonregeln skall för makar, som båda har inkomst, tillämpas under beaktande av deras sammanlagda sammanräknade nettoinkomster. I princip skall visserligen vardera maken få avdrag antingen för faktiskt påförda kommunalskatter eller med $\frac{1}{4}$ av den sammanräknade nettoinkomsten, men vid bedömning om schablonregeln skall tillämpas och vid beräkning av högsta schablonavdrag skall hänsyn tas till båda makarnas inkomst- och avdragsförhållanden. Ett försök till systematisering av de olika situationer som kan uppkomma skall här göras. I *tabell 2* (se s. 188) har angivits några tänkbara olika kombinationer av makars kommunalskatteavdrag.

Om bara ena maken är berättigad till avdrag gäller såsom maximum för hans schablonavdrag 4.500 kr. Om den kommunalskatt som påförts honom under nästföregående år inte överstiger $\frac{1}{4}$ av hans sammanräknade nettoinkomst eller 4.500 kr tillämpas schablonen. — Jfr exempel 1 och 2 i *tabell 2*.

Om åter båda makarna är berättigade till avdrag skall detta ibland medges enligt schablon för båda makarna eller för en av dem, medan i andra fall schablonen inte skall tillämpas alls.

När *schablonen är ofördelaktig för båda makarna*, uppkommer inga fördelingsproblem. Vardera maken skall helt naturligt få avdrag för den kommunalskatt som påförts honom under nästföregående år.

Om *schablonen är gynnsam för båda makarna* beräknas avdrag för vardera maken i första hand till det påförda skattebeloppet. Om detta inte uppgått till sammanlagt 4.500 kr för makarna ökas ma-

kes avdrag så att det uppgår till $\frac{1}{4}$ av hans sammanräknade nettoinkomst (dock högst med skillnaden mellan 4.500 kr och summan av det makarna påförda skattebeloppet samt högst till 2.250 kr). Därefter ökas i förekommande fall avdraget för den make, som har den största inkomsten så mycket som erfordras för att makarnas sammanlagda avdrag uppgår till $\frac{1}{4}$ av bådassammanräknade nettoinkomster, dock högst till 4.500 kr. — Jfr exempel 3, 5, 7—12 i tabell 2.

Även när *schablonen är fördelaktig för den ena maken men ofördelaktig för den andra* tillgodoräknas i första hand vardera maken ett avdrag som motsvarar den honom påförda kommunalskatten. Om denna icke för makarna sammanlagt uppgår till 4.500 kr, fylls avdraget för den make, som vinner på schablonen, ut med så stort belopp att makarnas sammanlagda avdrag uppgår till $\frac{1}{4}$ av båda makarnas sammanräknade nettoinkomster, dock högst till 4.500 kr. — Jfr exempel 4, 6, 13 i tabell 2.

Tabell 2

Exempel på makars kommunalskatteavdrag

		Under nästföreg. år påförd skatt	$\frac{1}{4}$ av sam- manräkn. nettoin- komst	Avdrag medges med
Ex. 1	mannen	5.000	5.500	5.000
	hustrun	—	—	—
Ex. 2	mannen	4.000	5.000	4.500
	hustrun	—	—	—
Ex. 3	mannen	5.000	5.500	5.000
	hustrun	—	1.000	—
Ex. 4	mannen	3.000	2.000	3.000
	hustrun	—	1.200	200
Ex. 5	mannen	3.000	3.500	3.300
	hustrun	—	1.200	1.200
Ex. 6	mannen	4.000	4.100	4.000
	hustrun	3.000	1.500	3.000

		Under nästföreg. år påförd skatt	$\frac{1}{4}$ av sam- manräkn. nettoin- komst	Avdrag medges med
Ex. 7	mannen	3.500	3.700	3.500
	hustrun	2.000	2.100	2.000
Ex. 8	mannen	3.000	3.200	3.000
	hustrun	800	2.000	1.500
Ex. 9	mannen	2.000	3.500	2.250
	hustrun	1.000	2.500	2.250
Ex. 10	mannen	2.000	2.500	2.400
	hustrun	1.000	2.100	2.100
Ex. 11	mannen	2.000	1.900	2.000
	hustrun	1.000	2.700	2.500
Ex. 12	mannen	2.000	2.100	2.100
	hustrun	1.000	1.800	1.800
Ex. 13	mannen	2.000	2.800	2.400
	hustrun	1.000	600	1.000

Förvärvsavdragen

I prop. 1965: 14 föreslogs inga ändringar i fråga om förvärvsavdragen. Detta motiverades i propositionen med att familjebeskattningsens framtida utformning fortfarande var under övervägande och att höjningar av förvärvsavdragen skulle minska det kommunala skatteunderlaget. I propositionen hade genomgående undvikits att försämra detta skatteunderlag. I flera motioner yrkades emellertid höjningar av förvärvsavdragen, och riksdagen beslöt på bevillningsutskottets förslag vissa justeringar av dessa avdrag. Beslutet berör de avdrag som tillkommer avdragsberättigad med hemmavarande barn.

F n får ogift med hemmavarande barn och gift kvinna med hemmavarande barn avdrag med 300 kr jämte 20 % av inkomst av rörelse eller eget arbete, dock högst 2.000 kr. Genom riksdagens beslut har nu såväl procenttalet som maximibeloppet höjts. Avdrag skall enligt de nya reglerna medges med 300 kr plus 25 % av inkomsten, dock högst med

3.000 kr. Högsta avdrag nås då vid 10.800 kr inkomst mot f n vid 8.500 kr.

Vid s k faktisk sambeskattnings (mannen åtnjuter inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet och hustrun utför arbete i förvärvskällan) medges f n förvärvsavdrag om 300 kr, när hustruns arbete i förvärvskällan haft ett värde av minst detta belopp. Avdragets storlek är oberoende av om makarna har barn eller icke. Riksdagen har nu beslutat en differentiering av förvärvsavdraget vid faktisk sambeskattnings med hänsyn till barnförekomst. Om inga barn finns är avdraget oförändrat. Om barn under 16 år finns, medges avdrag med värdet av hustruns arbetsinsats i förvärvskällan, dock högst med 1.000 kr. Såsom allmän förutsättning för avdrag gäller dock fortfarande att hennes arbetsinsats haft ett värde av minst 300 kr. Dessa regler skall även gälla förvärvsavdrag för gift kvinna med hemmavarande barn och egen inkomst av jordbruksfastighet.

Bestämmelsen om detta avdrag om högst 1.000 kr innebär att en värdering av hustruns arbetsinsats måste göras vid taxeringen. Om arbetsinsatsen anses icke ha ett värde av åtminstone 300 kr, medges liksom hittills inget förvärvsavdrag. Om arbetets värde anses uppgå till eller överstiga 1.000 kr, erhålles fullt avdrag. I de fall slutligen uppskattnings stannar vid ett värde mellan 300 kr och 1.000 kr, medges avdrag med det beräknade värdet.

Dessa ändringar i fråga om förvärvsavdraget har lagtekniskt nödvändiggjort en omdisposition av hela 46 § 3 mom. KL. Några materiella ändringar i bestämmelserna utöver dem, för vilka här redogjorts, har emellertid icke avsetts.

Avdrag för underhåll av icke hemmavarande barn

Enligt 46 § 2 mom. KL medges avdrag för det belopp som utgivits för underhåll av icke hemmavarande barn under 16 år, dock högst med 1.000 kr. Maximibeloppet gäller oavsett antalet barn, som underhållits. Denna bestämmelse tillkom på sin tid som ersättning för det förhöjda ortsavdrag som tidigare gällde för ensamstående, som underhöll icke hemmavarande barn.

Motionsyrkanden om höjning av maximibeloppet har förekommit under senare år, och även till årets riksdag väcktes en motion härom. Motionären åsyftade en fördubbling av maximibeloppet.

Bevillningsutskottet framhöll, att underhållsskyldighet av ifrågavarande slag väsentligt nedsätter skatteförmågan hos den som utger underhållet, och förordade att avdraget bestämdes till högst 1.000 kr per barn och år. Utskottet påpekade, att med en sådan maximering av avdraget beloppmässig överensstämmelse nåddes med reglerna om avdrag vid väsentligen nedsatt skatteförmåga vid stor försörjningsbörda, när inkomsten understiger existensminimum. Maximibeloppet för avdrag för nedsatt skatteförmåga, 4.500 kr, kan nämligen i dessa fall förhöjas med 1.000 kr för varje oförsörjt barn.

För att komma i åtnjutande av avdrag för underhåll av icke hemmavarande barn fordras redan nu i princip att utgivet bidragsbelopp styrks. Enligt utskottets uppfattning torde dock förekomma att avdraget ofta medges utan egentlig prövning av det berättigade i avdragsyrkandet. Den utvidgning av avdragsrätten, som utskottet förordade, nödvändiggjorde enligt utskottet en effektiv kontroll av av-

draget för att förhindra skattefusk. Utskottet föreslog därför, att det enligt uttrycklig bestämmelse skulle åligga den skattskyldige att styrka det i deklarationen gjorda avdraget. Detta styrkande skulle ske i en i lagtexten angiven form, nämligen genom att han vid deklarationen fogar ett *intyg från barnavårdsnämnd, barnavårdsman eller kommunal förtroendemän* om det utgivna underhållsbeloppet.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Sjömansskatten

Nu gällande sjömansskatttabeller har tillkommit under år 1961 och 1962. Därefter skedda ändringar i beskattningen i land har inte kommit till uttryck i sjömansskatttabellerna.

Nya sjömansskatttabeller kommer nu att utfärdas. I dessa tabeller kommer att beaktas de ändringar i fråga om den direkta beskattningen som innevarande års vårriksdag beslutar och därjämte även sådana förändringar i beskattningen som skett, sedan nuvarande tabeller uppgjordes.

Förmögenhetsskatten

I fråga om förmögenhetsskatten innebär riksdagens beslut blott en förhållandevis liten ändring. Ändringen hänför sig till skattepliktsgränsen, från 80.000 kr beskattningsbar förmögenhet. Skattepliktsgränsen har nu höjts till 100.000 kr. Skatteskalorna lämnas i övrigt oförändrade. Däremot höjs deklara-tionsplikts-

gränsen i 22 § 1 mom. första stycket 4) TF i motsvarande mån. Höjningen av skattepliktsgränsen utgör 25 % och motsvarar därför ungefär stegringen av levnads-kostnadsindex sedan år 1957, då nuvarande skatteskalor fastställdes.

Reformens verkningar

Den reform, i vilken de här berörda ändringarna i den direkta beskattningen är en del, syftar till en omfördelning av beskattningen från direkt till indirekt skatt och samtidigt till en viss inkomstförstärkning för staten. Tillsammans tagna beräknas åtgärderna sålunda ge staten ökade skatteinkomster på ungefär 260 milj. kr för helår räknat. Ser man på den direkta skatten isolerad, rör det sig emellertid om en betydande skattesänkning. De åtgärder, som berörts i det föregående leder sålunda till ett skattebortfall på 1.220 milj. kr för helt år räknat. Till detta belopp bör läggas kostnaderna för höjningen av barnbidragen, 340 milj. kr, och för den frivilliga särbeskattningen, 30 milj. kr. Sammanlagt får därför de förskattebetalarna angenäma delarna av reformkomplexet en effekt av inmot 1.600 milj. kr.

Även individuellt blir det genomgående sänkningar av den direkta skatten. Dessa sänkningar varierar naturligtvis i olika inkomstlägen. I fråga om folkpensionsavgiften, skatteskalorna och utskyldsavdraget blir den sammanlagda effekten en skattesänkning av högst 700 kr för gift och något över 300 kr för ensamstående. Skattesänkningarnas storlek i olika inkomstlägen vid en kommunal utdebitering av 17 kr framgår närmare av *tabell 3*.

Tabell 3

De individuella verkningarna

Årsinkomst kr	Ökning (+) eller minskning (-) av skatten genom omläggningen av folkpen- sionsav- giften kr	Gift (+) eller minskning (-) av skatten genom ändringen i skatte- skalorna kr			Ensamstående (+) eller minskning (-) av skatten genom omläggningen av folkpen- sionsav- giften kr			totalt kr
		ändringen i skatte- skalorna kr	schabloniseringen av ut- skyldsav- draget kr	totalt kr	ändringen i skatte- skalorna kr	schabloniseringen av ut- skyldsav- draget kr	totalt kr	
6.000	-182	—	-120	-302	-92	—	-126	-218
8.000	-182	—	-205	-387	-92	—	-148	-240
10.000	-182	—	-227	-409	-92	7	-145	-244
12.000	-182	—	-250	-432	-92	89	-125	-306
15.000	-182	—	-284	-466	-92	105	-47	-244
18.000	-172	—	-319	-491	-92	91	—	-183
20.000	-105	19	-295	-419	-26	141	—	-167
22.000	-40	101	-310	-451	+40	150	—	-110
25.000	+60	241	-249	-430	+139	274	—	-135
30.000	+226	593	-84	-451	+305	482	—	-177
40.000	+558	1.159	—	-601	+600	659	—	59
60.000 och högre	+600	1.300	—	-700	+600	750	—	-150

Ikraftträdandet

Ändringarna i den direkta beskattningen skall tillämpas första gången beträffande inkomståret 1966, dvs från och med 1967 års taxering.

Tredje upplagan av "Familjebeskattningen" i Skatteenytts skriftserie är slutsåld. Ny upplaga väntas föreligga under senare delen av år 1965.